MALTA

QORTI CIVILI
(SEZZJONI TAL-FAMILJA)

ONOR. IMHALLEF
RAYMOND C. PACE

Seduta tal-31 ta' Jannar, 2006

Citazzjoni Numru. 54/2000/1

“A”

vs

“B”

Il-Qorti,

I. PRELIMINARI.

Rat ic-citazzjoni attrici li giet prezentata fit-12 ta’ Jannar 2000 a fol. 1 tal-process fejn gie premess:-

Illi l-partijiiet izzewgu fit-22 ta’ Marzu 1986 u minn dan iz-zwieg kellhom tifel minuri “C”;

Illi l-kunsens tal-partijiet ghal dan iz-zwieg kien vizzjat u ma kienx hieles peress illi ttiehed biza b’konsegwenza ta’

pressjoni socjali u familjari peress illi l-attrici inqabdet tqila qabel iz-zwieg;

Illi l-kunsens tal-konvenut ghal dan iz-zwieg kien bizzjat b' difett serju ta' diskrezzjoni fuq il-hajja mizzewga fuq id-drittijiet u dmirijiet essenzjali taghha u b'anomalija psikologika serja illi ghamlitha mpossibbli ghall-konvenut illi jaqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg;

Illi l-kunsens tal-attrici ghal dan iz-zwieg inkiseb b' qerq dwar kwalitajiet tal-konvenut illi gew mohbija lill-attrici li mix-xorta taghhom fixklu serjament il-hajja konjugali bejn il-partijiet;

Illi li l-konvenut issuggetta l-kunsens tieghu ghal xi kundizzjoni fil-futur;

Illi l-istess attrici talbet lil din il-Qorti sabiex ghar-ragunijiet premessi:

1. Tiddeciedi u tiddikkjara illi z-zwieg bejn il-partijiet tat-22 ta' Marzu 1986 huwa null u bla effett ghall-finijiet u effetti kollha tal-ligi;

Bl-ispejjez kontra l-konvenut illi huwa ngunt in subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni attrici u l-lista tax-xhieda a fol. 3 tal-process.

Rat il-verbali tas-seduti quddiem din il-Qorti diversament presjeduta mill-Onorevoli Imhallef Noel Arrigo datati 22 ta' Mejju 2000 u 23 ta' Gunju 2000 fejn il-kawza kienet differita ghan-notifika.

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet tal-konvenut datata 3 ta' Awissu 2000 a fol. 11 tal-process fejn eccepixxa:-

1. Illi l-esponent jaderixxi mat-talba attrici in kwantu illi z-zwieg tal-kontendenti ghandu jigi dikjarat null u bla effett ghall-finijiet u effetti kollha legali, u dan *in vista* tal-possibbilita' illi l-kunsens tal-partijiet seta' kien vizzjat u

mhux hieles konsegwenza ta’ pressjoni socjali u familjari peress illi l-attrici ;

2. Illi pero’ l-esponent jopponi ghat-tielet u r-raba’ premessi *stante* illi huma skorretti w inveritieri u jekk din l-Onorabbli Qorti tasal biex takkolja t-talba ghall-annullament taz-zwieg tal-kontendenti, dan m’ ghandu qatt ikun u jsir a bazi tar-ragunijiet moghtija fit-tielet u r-raba’ premessi tac-citazzjoni;

3. Illi salv eccezzjonijiet kollha kontra l-attrici.

Rat id-dikjarazzjoni tal-konvenut u l-lista tax-xhieda a fol.12 u fol. 13 tal-process.

Rat il-verbal datat 16 ta’ Ottubru 2000, fejn il-Qorti diversament presjeduta nnominat lil Dr. Anna Felice biex tigbor il-provi u tirrelata. L-attrici giet awtorizzata biex tipproduci x-xhieda taghha permezz ta’ l-affidavit li kellhom ikunu notifikati lill-kontro-parti skond il-ligi.

Illi n-nota ta’ l-attrici **“A”** datata 18 ta’ Jannar 2001 li permezz taghha esibit l-affidavit taghha.

Illi n-nota tal-konvenut “B” datata 25 ta’ Jannar 2001, a fol. 25.

Illi n-nota ta’ l-attrici datata 8 ta’ Frar 2001 a fol. 26, li permezz taghha esebit l-affidavit ta’ ommha **Mary Catania**.

Illi l-verbal quddiem din il-Qorti diversament presjeduta datat 13 ta’ Frar 2001, fejn dehret il-Perit Legali Dr. Anna Felice li nfurmat lill-Qorti li l-provi kienu qed jingabru.

Illi in-nota ta’ l-attrici datata 14 ta’ Frar 2001, a fol. 35, li permezz taghha prezentat l-affidavit ta’ **John Micallef** u **Charmaine Micallef**.

Illi in-nota ta’ l-attrici datata 16 ta’ Frar 2001 a fol. 39, li permezz taghha prezentat l-affidavit ta’ **Victor Catania**.

Rat il-verbal tas-seduta quddiem din il-Qorti diversament presjeduta datat 18 ta' Settembru 2001, fejn il-Qorti giet infurmata li l-provi kienu qieghdin jingabru.

Rat l-avviz tal-Qorti diversament presjeduta datat 7 ta' Jannar 2002 fejn il-kawza giet differita.

Rat l-avviz ta' din il-Qorti diversament presjeduta tat-18 ta' Frar 2002, fejn gie ordnat li din il-kawza tigi differita quddiem din il-Qorti kif attwalment presjeduta ghas-16 ta' April 2002.

Rat il-verbal quddiem din il-Qorti kif presjeduta datat 16 ta' April 2002, fejn il-kawza giet differita ghall-ahhar darba ghar-rapport.

Rat ir-rikors ta' l-attrici datat 9 ta' Mejju 2002, a fol. 49, fejn talbet bir-rispett lil din il-Qorti biex tawtorizza lil Dr. Joseph L. Pisani jixhed quddiem din il-Qorti jew quddiem il-Perit Legali Dr. Anna Felice, u biex jigi ezentat mis-sigriet professjonali u dan salv kull provvediment iehor li din il-Qorti jidhrilha xieraq u opportun.

Rat id-digriet datat 10 ta' Mejju 2002, fejn il-Qorti ordnat in-notifikat lill-kontro-parti b' jumejn (2) zmien ghar-risposta.

Rat ir-risposta tal-konvenut datata 24 ta' Mejju 2002.

Rat id-digriet datat 3 ta' Gunju 2002, fejn il-Qorti laqghat it-talba w ezentat lil Dr. Joseph Pisani mis-sigriet professjonali u x-xhieda tieghu kellha tkun disponibbli biss lill-partijiet, difensuri, Perit Legali u l-Qorti biss.

Rat ir-rikors ta' Dr. Ian Spiteri Bailey ghall-konvenut datat 25 ta' Ottubru 2002, fejn talab id-differiment ta' din il-kawza ghal data ohra li jidrilha opportun il-Qorti.

Rat id-digriet datat 8 ta' Novembru 2005 fejn il-Qorti astjenit milli tiehu konjizzjoni ulterjuri ta' l-istess.

Rat il-verbal datat 31 ta' Ottubru 2002, fejn il-kawza giet differita ghall-ahhar darba ghar-rapport.

Rat il-verbal datat 8 ta' April 2003, fejn il-Qorti ordnat lill-Perit Legali biex sa l-ahhar t'April tiffissa seduta wahda ghall-konkluzjoni tal-provi attrici. Inghata digriet tal-affidavit tal-konvenut b'terminu ta' erbghin (40) jum mill-ahhar seduta ghall-provi attrici u ordnat lill-Perit Legali biex wara tali terminu tiffissa zewg seduti ghall-konkluzjoni tal-provi tal-konvenut b'mod li hi awtorizzata li tirrelata mhux aktar tard mill-14 ta' Ottubru 2003 ghal kienet differita l-kawza.

Rat is-seduti mizmuma quddiem il-Perit Legali Dr. Anna Felice fit-2 ta' Frar 2001, fid-9 ta' Marzu 2001, fit-3 ta' Settembru 2001, fid-9 ta' Ottubru 2001, fis-6 ta' Mejju u fis-27 ta' Mejju 2003 kollox minn fol. 59 sa 63 tal-process fejn ma' ingabret ebda xhieda.

Rat il-verbal datat 14 ta' Ottubru 2003 fejn il-Qorti rrevogat l-inkarigu ta' Dr Anna Felice bhala Perit Legali w ordnatilha tirritorna lura l-process. Il-Qorti nnominat lil Dr Kenneth Gulia bhala Assistent Gudizzjarju sabiex jiffissa seduta wahda ghall-konkluzjoni provi attrici sal-ahhar ta' Novembru 2003, u wara t-terminu tal-affidavit tal-konvenut jiffissa seduta ohra ghall-konkluzjoni provi tal-konvenut.

Rat in-nota tal-Assistent Gudizzjarju Dr. Kenneth Gulia a fol. 65 tal-process.

Rat in-nota tal-konvenut **"B"** datata 30 ta' Jannar 2004, a fol. 66 li permezz taghha prezenta l-affidavit tieghu u tal-genituri tieghu **"B"** u **Josephine Galea**.

Rat il-verbal tas-seduta tal-5 ta' Frar 2004 fejn il-Qorti kkonfermat ghall-ahhar darba d-digriet taghha tal-14 ta' Ottubru 2003 u d-difensuri kellhom jiehdu hsieb li l-process jkun quddiem il-Qorti.

Rat in-nota tal-Assistent Gudizzjarju Dr. Kenneth Gulia a fol. 79 tal-process.

Rat il-verbal datat 27 ta’ Mejju 2004 fejn il-Qorti ddeplorat il-fatt li l-Assistent Gudizzjarju *nonostante* li gie nnotifikat bl-ahhar digriet fid-9 ta' Frar 2004, iffissa zewg seduti biss ghat-2 u 12 ta' Lulju 2004 (cjoe' hames xhur wara li gie notifikat bid-digriet). Certament dan huwa kontra dak indikat fid-digriet tal-5 ta' Frar 2004. Il-Qorti ordnat lil Dr Anna Felice sabiex fi zmien hamest ijiem min-notifika lilha ta' dan id-digriet a spejjez attrici, tikkonsenja lura l-process lill-Qorti minnufih. Il-Qorti ordnat lill-Assistent Gudizzjarju biex izomm is-seduti kif issa minnu ndikati, b'liema seduti baqa' jigi nfurmat bihom biss id-difensur tal-konvenut.

Rat is-seduti mizmuma quddiem l-Assistent Gudizzjarju Dr. Kenneth Gulia fit-2 ta’ Lulju 2004 fejn xehdet l-attrici **“A”** in kontro-ezami, fit-12 ta’ Lulju 2004 fejn ma sar xejn, fal-24 ta’ Settembru 2004 fejn kompliet tixhed l-attrici **“A”** in kontro-ezami, fis-19 ta’ Ottubru 2004 fejn kompliet tixhed l-attrici **“A”** in kontro-ezami, fit-22 ta’ Ottubru 2004 fejn xehdet **Mary Catania** in kontro-ezami u fid-9 ta’ Novembru 2004 fejn xehdu **Josephine u “B”** in kontro-ezami.

Rat in-nota tal-Assistent Gudizzjarju Dr. Kenneth Gulia a fol. 113 tal-process.

Rat il-verbal datat 11 ta’ Novembru 2004, u tat-28 ta’ April 2005 fejn il-kawza giet differita ghall-iskop tal-verbal precedenti.

Rat in-nota tal-Assistent Gudizzjarju Dr. Kenneth Gulia a fol. 116 tal-process.

Rat il-verbal datat 8 ta’ Novembru 2005, fejn d-difensuri tal-partijet Dr. Ilona Debono u Dr. Ian Spiteri Bailey qablu li l-kawza tibqa' ghas-sentenza u rrimettew ruhhom ghall-provi. Il-kawza giet differita ghas-sentenza ghall-31 ta' Jannar 2006.

Rat id-dokumenti esebiti.

Rat l-atti kollha l-ohra tal-kawza.

II. KONSIDERAZZJONIJIET

(I) PRINCIPJI LEGALI.

Illi l-attrici l-ewwel issottomettiet li z-zwieg bejnha u bejn l-konvenut ghandu jigi dikjarat null *inter alia* abbazi ta' l-**artikolu 19 (1) (c) tal-Kap 255** li jghid:-

Artikolu 19 (1): "*B'zieda mal-kazijiet fejn zwieg ikun null skond xi disposizzjoni ohra ta' dan l-Att, zwieg ikun null:*

(c) jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb b'qerq dwar xi kwalita` tal-parti l-ohra li tista' mix-xorta taghha tfixkel serjament il-hajja mizzewga".

Il-Qrati taghna dejjem sostnew illi taht dan is-subartikolu:-

"*Iz-zwieg huwa null jekk wahda mill-partijiet taghti kunsens taghha ghax tkun giet imqarqa jew mill-parti l-ohra jew minn xi hadd iehor dwar xi kwalita` tal-parti l-ohra*" (**"Sh A mart A Fattah xebba Perry vs Dr A Mifsud u PL Mifsud Bonnici"** – P.A. 22 ta' Novembru 1982).

Illi element importanti ta' dan is-subartikolu hu li l-qerq irid ikun serju bizzejjed li jfixkel serjament il-hajja mizzewga, u huwa immaterjali jekk tali qerq jorrigina min-naha l-ohra jew minn terzi persuni, ghaliex li huwa importanti u determinanti huwa li l-qerq ikun sar sabiex jahbi xi kondizzjoni, fatt jew element serju fuq il-persuna jew il-hajja ta' wiehed mill-konjugi li jkun tali li jista' jaghti lok ghal disgwid serju ghal *consortium vitae* tant necessarju ghall-hajja mizzewga.

Illi fil-fatt ***George V. Lobo*** f' **"The New Marriage Law"** jghid li *"As t. J. Green puts it: "The basic issue is not so much the fraud but rather the presence of a factor significantly disturbing the 'consortuim vitae…..if one judges from a contractualist perspective, fraud is juridically significanty since the law seeks to protect one party from the machinations of the other distorting the agreement. However, from a personalist standpoint, the*

real issue is the disturbance of the 'consortuim vitae' and the source of the error is juridically irrelevant".

Illi wkoll l-legislatur Malti llimita l-qerq fuq *"xi kwalita tal-parti l-ohra li tista' mix-xorta taghha tfixkel serjament il-hajja mizzewga".* Din il-kawza li giet ikkonsidrata minn din il-Qorti diversament presjeduta fil-kaz **"John Borg vs Paula sive Polly Borg"** (P.A. (VDG) 22 ta' Mejju 1995 - Cit. Nru. 591/94VDG) fejn gie osservat li:-

"*kieku dak il-***paragrafu 19 (1) (c)** *gie formulat b'mod differenti, wiehed ikun jista' jghid li japplika ghaz-zwieg civili l-***artikolu 981 tal-Kodici Civili** *li evidentement hu aktar wiesgha fil-portata tieghu. Il-legislatur Malti, izda, ghazel li jillimita l-qerq, bhala kawza ta' nullita' ta' zwieg, ghall-qerq dwar dawk il-kwalitajiet, oggettivament gravi, li jincidu fuq l-essenza, il-proprjetajiet u l-ghanijiet taz-zwieg".*

*"The object of deceit must be a quality of the other contracting party which, in itself, will have to cause serious disturbance in the partnership of conjugal life; with this formula, the legislator intends that the quality must be objectively grave and establishes the partneship of conjugal life as an objective point of reference for the gravity of the quality so that the qualities are related to the essence, proeprties and ends of marriage. Therefore, those subjective qualities which cannot be objectively reconciled with conjugal partnership are irrelevant and, in this sense, they are merely arbitrary or trivial". (***Viladrich P.J. Matrimonial Consent. Code of Canon Law Annot. -** Caparros, E. et al. ed)1993, Wilson and Lafleur , Montreal).

Illi l-Qrati taghna, inkluz fis-sentenza **"Carmelo Mifsud vs Anna Mifsud nee' Ignacakova"** (P.A. (RCP) 13 ta' Novembru 2002), dejjem sostnew li z-zwieg ikun null skond dan is-sub-artikolu jekk wahda mill-partijiet taghti l-kunsens taghha ghax tkun giet imqarrqa jew mill-parti l-ohra jew minn xi haddiehor dwar xi kwalita tal-parti l-ohra (**"Fattah xebba Perry vs Dr.A. Mifsud et"** (P.A. 22 ta' Novembru 1982). Skond il-gurisprudenza fuq citata,

element importanti ta' dan is-subartikolu hu li l-qerq irid ikun serju bizzejjed li fixkel serjament il-hajja mizzewga.

Illi l-attrici tissottometti wkoll li z-zwieg bejnha u bejn il-konvenut ghandu jigi dikjarat null *inter alia* abbazi ta' l-**artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255** u dan ghar-ragunijiet imputabbli liz-zewg partijiet. L-istess artikolu jghid li hemm nullita' taz-zwieg:-

"(d) jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun vizzjat b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga, jew fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali taghha, jew b'anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg".

Illi dwar dan is-sub-artikolu din il-Qorti kif presjeduta diga' kellha okkazzjoni tezaminah, u ghalhekk taghmel referenza ghas-sentenza **"Joseph Borg vs Maria Nicolina Cutajar gia` Borg"** (Cit. Nru. 1564/97/RCP – deciza fil-21 ta' Ottubru 1999) u ghall-principji hemm enuncjati.

Illi fis-sentenza **"Kevin Spiteri vs Avukat Dr Renzo Porella Flores et noe"** (Cit. Nru. 2443/97/RCP – deciza 18 ta' Jannar 2000) il-Qorti ghamlet referenza ghall-espozizzjoni ta' **Viladrich**:-

"Thus, there is grave lack of discretion of judgement when it is proven that a contracting party lacks intellectual and volitional maturity necessary to discern, in view of binding oneself in an irrevocable manner, the essential rights and duties of marriage, which are the object of mutual surrender and acceptance. The discretion of judgement refers to that degree of maturity of comprehension and of will of the contracting parties which enables them to give and receive each other, through a juridical bond, in a unique community of life and love. This community is indissolubly faithful, ordered to the good of the spouses as well as to the procreation and education of the offspring" **(Viladrich, P.J., *"Matrimonial Consent in Code of Canon Law Annotated."*** (Montreal, 1993), p. 686).

Illi kwantu ghall-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg, din il-Qorti tifhem li, fin-nuqqas ta' definizzjoni jew indikazzjoni fil-**Kap. 255**, dawn l-obbligazzjonijiet essenzjali huma dawk li fis-socjeta` Maltija dejjem u nvarjabbilment gew ritenuti bhala l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg. Dawn huma *"the obligation concerning the conjugal act or carnal union, as bodily union and basis of procreation; the obligation of the community of life and love as an expression of the union between man and woman, mutual well-being, which is inseparable from the provision of an environment conducive to the reception and education of children; and the obligation to receive and bring up children within the context of a conjugal community. It is important to remember that these essential obligations must be mutual, permanent, continuous, exclusive and irrevocable so that there would be incapacity if one of the contracting parties should be, due to a psychological cause, incapable of assuming these obligations with these essential characteristics" (**Viladrich, P.J.,** op.cit., pg. 687).*

Illi wkoll fis-sentenza **"Alexandra sive Sandra Farrugia vs Raymond Farrugia"** (P.A. (VGD) 10 ta' Settembru 1997) inghad wkoll li:-

*"Kwantu ghad-difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju – **Art. 19 (1) (d)** – biex ikun hemm nuqqas serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju jrid ikun hemm inkapacita' psikika (mhux necessarjament anomalija psikologika fis-sens mediku psikjatriku) jew kostituzzjonali li wiehed jaghraf u jirrifletti, jew li jiddeciedi liberalment, fuq l-oggett tal-kunsens matrimonjali **("Isabelle Zarb vs Stephen Attard"** – P.A. 21 ta' Novembru 1995). Mhix ghalhekk kwistjoni ta' inkompatibilta' ta' karattru, jew ta' decizjoni jew decizjonijiet zbaljati. Il-paragrafu **(d)** ikompli jitkellem dwar "anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg". Il-Qorti tosserva li l-ligi taghna tirrikjedi mhux biss anomalija psikologika tkun wahda serja, izda li tkun taghmilha mpossibbli mhux sempliciment difficli, li wiehed*

jaqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg ossia jassumihom".

Illi ghalhekk b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju l-legislatur ma riedx ifisser semplicement kwalsiasi stat ta' mmaturita` li parti jew ohra fiz-zwieg tista' tkun fiha fil-mument li jinghata l-kunsens reciproku **("Nicholas Agius vs Rita Agius gia Caruana"** – P.A. (VDG) tal-25 ta' Mejju,1995).

Illi li kieku l-legislatur irrikjeda maturita` shiha u perfetta, ftit jew addirittura ebda zwieg ma kien ikun validu. In-nuqqas ta' *"discretio judicii"* hu kuncett guridiku ntrinsikament marbut mal-kapacita` ta' parti jew ohra fiz-zwieg li taghti l-kunsens liberu u xjenti taghha ghar-rabta taz-zwieg. Kif jispjega l-gurista ***Colagiovanni*** meta sostna li:-

"Il matrimonio, in quanto patto ossia "foedus" ……… richiede una capacita` intelletuale e volitiva al di sopra di ogni altro contratto che e` per lo meno rescindibile, in casi determinati dalla legge, richiede quindi una integrita` di mente e di liberta`, dato che ……… si tratta di assumersi una "servitus" per tutta la vita" (**Forum**, 1990, Vol. 1 part I, p. 72).

Illi pero`, kif gja` nghad, b'immaturita` jew difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju d-dottrina u l-gurisprudenza *"non si riferiscono ad una piena e terminale maturita`, non esigono nei nubenti una conoscienza perfetta ed esaustiva di cio` che comporta il matrimonio, non richiedono una preveggenza chiara ed assoluta di cio` che puo compartare la vita coniugale, ne` un perfetto equilibrio volitivo-affettivo, ne` infine una conscienza perfetta delle motivazioni della scelta matrimoniale. Ecco perche` riesce piu` appropriato l' uso del termine discrezione di giudizio, che fa riferimento ad un certo discernimento ma non implica il raggiungimento di una maturita` piena"* **(Pompedda, M.F., "Il Consenso Matrimoniale in Grocholewski" – Pompedda – Zagglia, "Il Matrimonio nel Nuovo Codice di Diritto Canonico"** (Padova, 1984), p. 46).

Illi kif gie affermat diversi drabi minn din il-Qorti, inkluz fis-sentenza **“Alessandra sive Sandra Mc Monagale qabel Mamo vs Mario Mamo”** (P.A. (VDG) 26 ta’ Ottubru 2000) ikun hemm id-difett serju ta’ diskrezzjoni ta’ gudizzju fis-sens tal-ewwel parti tal-paragrafu **(d)** imsemmi kemm-il darba jirrizulta li, *“fil-mument ta’ l-ghoti tal-kunsens matrimonjali, parti jew ohra tkun priva b’mod sostanzjali, ossia gravi, minn dik il-fakolta` kritiko-estimativa jew kritiko-valutativa dwar l-oggett tal-kunsens taz-zwieg, jew minn dik il-maturita` affettiva li hija presuppost ghal ghazla libera dwar l-imsemmi oggett. Id-difett serju ta’ diskrezzjoni ta’ gudizzju, ghalhekk, ma hux sempliciment nuqqas ta’ hsieb, nuqqas ta’ riflessjoni; anqas ma jfisser li wiehed jaghmel ghazliet jew jiehu decizjonijiet zbaljati – in fatti decizjoni jew ghazla zbaljata hi perfettament kompatibbli ma’ diskrezzjoni ta’ gudizzju”* (ara, **“Emanuel Camilleri vs Carmen Camilleri”**, P.A., 10 ta’ Novembru 1995)”.

Illi l-istess sentenza tkompli tghid *“li parti fiz-zwieg ma tkunx fehmet sufficjentement, fis-sens li ma tkunx hasbet bizzejjed jew ma tkunx irriflettiet bizzejjed fuq il-hajja mizzewga jew fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali tal-hajja mizzewga, ma jammontax necessarjament ghal difett (serju) ta’ diskrezzjoni ta’ gudizzju* ***(“Selina-Maria Vella Haber vs Joseph Gatt”****, P.A., 15 ta’ April 1996)”.*

Illi ghalhekk biex ikun hemm in-nuqqas jew difett serju ta’ diskrezzjoni ta’ gudizzju kif ravvizat fl-**artikolu 19 (1) (d)** irid ikun hemm l-inkapacita` psikika (mhux necessarjament anomalija psikologika fis-sens mediku / psikjatriku) jew kostituzzjonali li wiehed jaghraf u jirrifletti, u li jiddeciedi liberament, fuq l-oggett tal-kunsens matrimonjali (ara f’dan is-sens, fost ohrajn, **“Jacqueline Cousin vs Bernard Simler”**, P.A., 3 ta’ Gunju 1998; **“Roseanne Cassar vs Kenneth Cassar”,** P.A. 19 ta’ Ottubru 1998; u **“Carmelo Grima vs Mary Andrews”**, P.A., 2 ta’ Novembru 1998).

Illi proprju ghalhekk ukoll il-legislatur jirrikjedi li d-difett ta' diskrezzjoni jrid ikun wiehed serju u l-anomalija psikologika tkun wahda serja.

Illi kif jispjega ***Bersini***, d-diskrezzjoni ta' gudizzju tikkonsisti f'zewg elementi distinti izda konkorrenti u interdipendenti*:-*

"La piena avvertenza e il deliberato consenso … … … La piena avvertenza si riferisce alla sfera intellettiva, il deliberato consenso a quella volitiva. In altri termini, la discrezione di giudizio comprende la maturita` di giudizio e la maturita` affettiva … … … La maturita` di giudizio comporta una conoscenza critica proporzionata all' atto da compiere, agli obblighi essenziali da assumersi e ai doveri coniugali che ne derivano proiettati nel futuro. La maturita` affettiva comporta generalmente quella adequata evoluzione degli istinti, degli affetti, dei sentimenti, della emotivita` che se sono turbati o inadeguati intaccano direttamente la volonta` e possono privare della libera scelta interiore. Abbiamo cosi` una mancanza di consenso libero (immaturita` affettiva) e ponderato (immaturita` di giudizio)" ***(Bersini, F.,*** **"Il Diritto Canonico Matrimoniale."** (Torino, 1994), p. 97).

Illi l-istess awtur, imbaghad ikompli jispjega dwar kemm irid ikun serju d-difett ta' diskrezzjoni biex wiehed ikun jista' jghid li hemm id-difett fil-kunsens u l-konsegwenti nullita` taz-zwieg:-

"Se ci si chiede quale grado di discrezione di giudizio possa ritenersi proporzionato al matrimonio, rispondiamo anzitutto che, sia per la conoscenza intellettiva come per la deliberazione volitiva, dovra' essere maggiore di quello richiesto per peccare mortalmente e per stipulare gli altri contratti. Il motivo sta nel fatto che il consenso matrimoniale riguarda obbligazioni che si proiettano nel futuro ed e` ordinato all' assunzione di uno stato di vita che incide su tutta l' esistenza con un contratto perpetuo e* irrescendibile che comporta una serie di gravi obblighi ad *esso inerenti. Per dare un valido consenso, non e` sufficiente il grado di ragione col quale speculativamente

uno sappia che cosa e` il matrimonio; e` necessaria la maturita` di giudizio capace di ponderare in concreto i doveri e i diritti che uno deve assumersi per tutta la vita. In altri termini, e` necessaria la discrezione non tanto per l' atto in se, al momento di emettere il consenso, quanto per gli impegni che da quell' atto derivano. Una discrezione che impegni per il futuro. Ovviamente si richiede una ponderazione degli impegni sostanziali del matrimonio e non di tutto il suo valore etico, religioso, sociale, giuridico ed economico, altrimenti ben pochi sarebbero in grado di emettere un valido consenso. Ogni volta che i contraenti abbiano raggiunto l' eta prescritta dal legislatore per poter contrarre matrimonio, si presume che essi siano in possesso della debita discrezione di giudizio; tale presunzione, tuttavia, ammette prove in contrario. Pertanto, qualora si possa dimostrate, per qualsiasi motivo, la capacita` intellettiva e volitiva sopra descritta sia gravamente alterata o addirittura mancante, si dovra` ritenere che il vincolo matrimoniale sia nullo per difetto di discrezione di giudizio" (ibid. pp. 97-98).

Illi hawnhekk il-Qorti, kif qalet fil-kawza **"Trudel Camilleri Balzan vs Wayne Camilleri"** (P.A. (RCP) 12 ta' Dicembru 2003), tixtieq tippreciza li ghazla libera, kunsens hieles, ghar-rabta taz-zwieg mhux sinonimu mal-kuncett ta' ghazla facli, u dan kif gja` gie ndikat fis-sentenzi fuq kwotati, tant li nghad li:-

"… … ... se il sogetto non e` in grado di superare [i] condizionamenti interiori, allora si dira` che la scelta di lui non e` stata libera; lo sara` invece qualora pur pressato da tali impulsi provenienti dal proprio psichismo, da un' affettivita` non sufficientemente matura o anomala, e quindi anche di fronte a conflitti interiori, sara` stato capace di superarli, di dominarli razionalmente, di scegliere con autonomia ... ... In ogni caso, i nubenti debbono aver coscienza di assumere vere obbligazioni (e reciprocamente di concedere veri diritti) di creare cioe` col matrimonio un patto che vincola a un comportamento idoneo e adeguato alla specifica societa` coniugale, sia nei rigwardi dell' altra parte sia nei riguardi della prole" (**Pompedda, M.F., "Incapacita` di Natura Psichica in**

Matrimonio Canonico: Fra Tradizione e Rinnovamento." (Bologna, 1991), pp. 231, 233).

Illi kwantu ghad-difett fil-kunsens dovut ghall-anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg, kif inghad fis-sentenza **"Carmelo Farrugia vs Josephine Haber"** (P.A. (RCP) 26 ta' Novembru 2002) *"il-ligi taghna, bhad-dritt kanoniku* ***{Can. 1095 (3)}*** *tirrikjedi mhux semplici diffikulta` izda mpossibilita` li wiehed jaqdi ossia jassumi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg. Inkapacita` jew impossibilita` vera f'dan il-kuntest hi ipotizzabbli biss fil-prezenza ta' anomalija psikologika serja li, independentement minn kif wiehed jaghzel li jiddefiniha jew jiklassifikaha fil-kamp tal-psikjatrija jew tal-psikologija, tintakka sostanzjalment il-kapacita` "di intendere e/o di volere".*

"L' incapacita` di assumere gli oneri essenziali della vita coniugale", jghid ***Bersini****, "rende la persona inabile al matrimonio, anche nell' ipotesi … … … che al momento di contrarre le nozze abbia avuto la discrezione di giudizio sufficiente per un valido consenso"* (op. cit., *p. 99).*

Illi ghal dak li jirrigwarda l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg, din il-Qorti tifhem li, fin-nuqqas ta' definizzjoni jew indikazzjoni fil-**Kap. 255**, dawn l-obbligazzjonijiet essenzjali huma dawk li fis-socjeta` Maltija dejjem u nvarjabilment gew ritenuti bhala l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg.

Illi dawn huma anke skond is-sentenza **"Angel Spiteri vs Joseph Spiteri"** (P.A. 4 ta' Novembru 1994) *"the obligation concerning the conjugal act or carnal union, as bodily union and basis of procreation; the obligation of the community of life and love as an expression of the union between man and woman, mutual well-being, which is inseparable from the provision of an environment conducive to the reception and education of children; and the obligation to receive and bring up children within the context of a conjugal community. It is important to remember that these essential obligations must be*

mutual, permanent, continuous, exclusive and irrevocable so that there would be incapacity if one of the contracting parties should be, due to a psychological cause, incapable of assuming these obligations with these essential characteristics” (**Viladrich, P.J**., op. cit., *p. 687*).

Illi tal-istess portata huma s-sentenzi **“Anthony Gaffiero vs Juanita Gaffiero nee’ Sultana”** (P.A. (VDG) 17 ta’ Novembru 2000 u **“Anna Galea vs John Walsh”,** (P.A. (VDG) tat-30 ta’ Marzu 1995). Inerenti, ghalhekk, f’dawn l-obbligazzjonijiet hemm l-obbligu tal-partijiet li jaghtu lilhom infushom lil xulxin fit-totalita` taghhom sabiex tigi stabbilita’ bejniethom *“the community of life and love”.*

Illi fl-ahharnett din il-Qorti taghmel referenza ghal dak li nghad fis-sentenza fl-ismijiet **“Nathalie O’Toole vs Patrick O’Toole”** (P.A. (N.A.) 25 ta’ Marzu 2002) fejn inghad li:-

“Il-kunsens moghti fiz-zwieg skond din l-istess gurisprudenza m’ huwiex dak il-kunsens semplici rikjest fil-kuntratt in generali ghaliex il-kuntratt taz-zwieg huwa wiehed "sui generis" u ta' ordni pubbliku. Illi ghalhekk il-partijiet f'kuntratt ta' zwieg mhux biss irid ikollhom il-kapacita' li jaghtu dak il-kunsens, izda li l-istess irid jigi moghti bl-aktar mod liberu u xjenti ghal dak kollu li tirrikjedi r-rabta taz-zwieg. Il-kuntratt taz-zwieg ghandu jigi apprezzat mhux biss bl-ghajnejn oggettivi tal-ligi, izda jrid isib is-sinifikat tieghu fir-relazzjonijiet ta' koppja u l-iskop ahhari taz-zwieg, cjoe' li tnejn minn nies jaghtu lilhom nfushom lil xulxin ad eskluzjoni ta' kollox u kulhadd. Meta ghalhekk ghal xi raguni jew ohra dak il-kunsens ma jkunx gie moghti bil-konoxxenza shiha ta' dak li jgib mieghu z-zwieg, allura jinholoq dubju kemm dak il-kuntratt matrimonjali huwa wiehed validu."

Illi kif inghad fis-sentenza **“Al Chahid vs Mary Spiteri”** (P.A. (RCP) 5 ta’ Gunju 2002) *inoltre* l-kunsens irid ikun wiehed tali li permezz tieghu l-parti li tesprimih trid tkun konxja ta' l-obbligi, d-dmirijiet u r-responsabbiltajiet li ggib maghha l-hajja mizzewga bhal ma huma l-elementi ta' unjoni permanenti, esklussiva w irrevokabbli.

Illi dawn il-principji kollha gew kkonfermati f'diversi sentenzi moghtija minn din il-Qorti nkluzi **"Maria Rita Calleja Vs Mohamed Ben Mohamed Khemiri"** (P.A. (RCP) 17 ta' Frar 2000); **"Nicolai Balzan vs Simone Cremona"** (P.A. (RCP) 9 ta' Marzu 2000); **"Ousama Sadalah vs Doris Tanti"** (P.A. (RCP) 4 ta' April 2000); **"Josephine Gabriel vs Dr. Georg Sapiano et nomine"** (P.A. (RCP) 8 ta' Novembru 2000); **"Josette Lungaro mart Jesmond Lauro vs Jesmond Lauro"** (P.A. (RCP) l-1 ta' Frar 2001); **"Mazen Dadouch vs Maria Dadouch xebba Galea"** (P.A. (RCP) 22 ta' Marzu 2002); **"Albert Grech vs Josette Grech"** (P.A. (RCP) 30 ta' April 2002); **"Marco Tanti vs Catherine Azzopardi"** (P.A. (RCP) 30 ta' Mejju 2002); u **"Giulio Farrugia vs Raquel Anne Farrugia"** (P.A. (RCP).

Illi l-attrici tirreferi ghall-**artikolu 19 (1) (a) tal-Kap 255** jipprovdi li hemm kaz ta' annullament taz-zwieg:-

"jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb bi vjolenza, sew fizika sew morali, jew bil-biza"

Illi dwar l-**artikolu 19 (1) (a) tal-Kap 255** din il-Qorti kif presjeduta fis-sentenzi **"Joseph Borg vs Maria Nicolina Cutajar gia` Borg"** (Cit. Nru. 1564/97/RCP deciza fil-21 ta' Ottubru 1999) u **"Nicolai Balzan vs Simone Cremona"** (Cit. Nru. 1019/98/RCP deciza fid-9 ta' Marzu, 2000) diga kellha okkazjoni tistudja dan is-sub-artikolu ghal dak l-aktar li jirrigwarda biza' u ghalhekk din il-Qorti taghmel referenza ghall-istess sentenzi u ghall-principji hemm enuncjati.

Illi kif inghad fil-kaz **"Carmelo sive Charles Saliba vs Mary Saliba"** (P.A. (VDG) deciza fl-14 ta' Awissu, 1995):-

"… … biex pressjoni ndipendentement minn konsiderazzjonijiet ohra, tista` tinvalida l-kunsens matrimonjali, din il-pressjoni trid tammonta ghal vjolenza morali jew biza' esterna ta' natura rrezistibli, cjoe' trid tkun pressjoni li ddeterminat kompletament l-ghoti ta' dak il-kunsens".

Illi *inoltre* fis-sentenza **"Anna Magro apparentement mizzewga lil Victor Rizzo vs Victor Rizzo"** (P.A. (SBC) deciza fit-13 ta' Marzu 1984) saret espozizzjoni tal-kuncett ta' vjolenza u biza' f'din il-materja u gie affermat li sabiex vjolenza morali twassal ghal effett li jinvalida:

"trid tkun (i) ingusta, (ii) gravi, u (iii) determinanti".

Illi wkoll, fil-kaz **"Anthony Gatt vs Doreen Gatt"** (P.A. (F.D.) deciza fil-25 ta' Gunju 1993), l-espert tal-Qorti fisser li:

"… il-vjolenza morali trid tkun ta' natura tali li tkun invincibbli u ma taghti ebda possibbilta` lil min ikun li jisfuggi minnha".

Illi l-biza' tista' tkun ukoll "*reverenzjali"* bhal per ezempju l-biza' lejn genitur jew superjur. Fil-kaz **"Shirley Anne mart Abdul Fatah xebba Perry vs Dr. A. Mifsud et"** (P.A. - 22 ta' Novembru 1982) il-Qorti spjegat:-

*"Il-biza' ta' nies li huma superjuri jew il-genituri tista' f'certi kazi tkun tali li taffetwa l-kunsens. B'dan mhux qed jigi ntiz, biza' fis-sens ta' suggizzjoni esagerata, imma trid tkun gravissima u ta' certa entita'. L-indinjazzjoni tal-genituri kbira kemm tkun kbira ma ghandhiex tigi konsiderata bhala gravi. Il-biza' li wiehed jitkecca mid-dar jew li jitlef xi wirt, jew li jsofri xi danni finanzjarji mhux bizzejjed. Izda jekk ikun hemm theddid, glied spiss, u minacci serji u gravi, dawn jistghu jaffetwaw il-persuni b'biza' li taqa' taht l-***artikolu 19 (a)***."*

Illi ma hemmx dubju li l-biza' tista' tkun immedjata, ghaliex kreata minn persuna direttament fuq persuna ohra, jew medjanti sitwazzjoni li tikkawza certu biza' f'dak li jkun, u dan huwa kaz klassiku ta' kif biza' tista' tinholoq direttament *stante* li l-attrici kienet litteralment mhedda b'hajjitha u persunita jekk hija ma taccettax li tizzewweg lill-konvenut, ovvjament ghall-iskopijiet tieghu tant li kien biss dan it-theddid u biza' li wasslu lill-attrici tiehu dan il-pass ta' zwieg in verita' fazul.

(II) APPREZZAMENT TAL-PROVI.

Illi l-partijiet izzewgu fit-22 ta’ Marzu 1986 meta l-attrici kellha 19-il sena u l-konvenut kellu 23 sena u dan wara li kienu ilhom jafu lil xulxin sentejn u nofs izda jidher mill-provi li l-partijiet izzewgu meta l-attrici kienet taf li kienet ga ilha xahrejn u nofs tqila. Jidher li saret pressjoni minn omm l-attrici sabiex f’dik il-kondizzjoni ma’ kellha l-ebda xelta ohra hlief li tizzewweg. Il-konvenut, konxju ta’ dan kollu qal lill-attrici li kien ser jizzewwigha. Ommha l-attrici qalet lil l-attrici li jekk ma kinitx ser tizzewweg ma kinitx ser izommha ghandha u l-attrici hasset b’hekk li ma’ kellhiex triq ohra hlief taz-zwieg.

Illi omm l-attrici Mary Catania kkorroborat il-pressjoni li saret minnha fuq l-attrici meta saret taf li bintha harget tqila; l-istess xehed Victor Catania, missier l-attrici u x-xhieda ta’ John Micallef u Charmaine Micallef jikkonferma li l-istess kopja zzewget meta zzewget ghaliex saru jafu li l-attrici kienet harget tqila. Ta’ l-istess opinjoni kienet omm l-konvenut Josephine Galea li sostniet li hija kienet hadhet l-ahbar tat-tqala bi kbira u kienet insistiet li kellu jsir iz-zwieg u dan hareg ukoll b’mod car fix-xhieda taghha tad-9 ta’ Novembru 2004. Fil-fatt jidher li l-familjari kollha ghamlu din il-pressjoni minhabba n-nies tant li l-istess omm il-konvenut sostniet li kienet issugeriet li l-kopjja tizzewweg fi kripta. L-ghazla kienet hekk ukoll minhabba l-fatt li altrimenti jidher li kieku l-koppja kienet ser taghzel pass iehor ma kellhomx fejn joqghodu w allura bid-decizjoni taz-zwieg huma kellhom saqaf taht rashom ghand il-genituri ta’ l-attrici, fejn fil-fatt marru joqghodu ghall-ewwel li zzewgu.

Illi fl-isfond ta’ dan kollu din il-Qorti thoss li gie ppruvat li l-unika raguni li waslet l-istess koppja ghal dan iz-zwieg kienet biss minhabba t-tqala ta’ l-attrici u jidher car li kieku ma kienx ghal dan u l-pressjoni li saret fuqhom mill-genituri taghhom huma ma kienux ser jizzewgu u dan ghaliex lanqas biss kellhom xejn ppreparat u certament f’dak il-perjodu u anke minhabba l-pressjoni li kellhom, hadd minnhom ma’ kellu d-diskrezzjoni ta’ gudizzju

necessarja sabiex jaghti kunsens validu taz-zwieg, u ghalhekk jidher li fl-ahjar ipotesi l-kunsens tal-partijiet kien vizzjat abbazi ta' l-**artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255.**

Illi din il-Qorti thoss li fic-cirkostanzi kif spejgata l-pressjoni fuq il-partijiet mill-genituri taghhom specjalment minn omm l-attrici u omm il-konvenut kienet tali li twassal ukoll ghall-vizzju ta' kunsens abbazi ta' l-**artikolu 19 (1) (a) tal-Kap 255,** specjalment meta l-attrici giet mhedda li jekk ma' tizzewwigx ma setghatx toqghod id-dar ta' ommha – hawnhekk l-attrici giet li ma' kellha xelta ta' xejn u certament kienet din il-biza u pressjoni li waslitha sabiex tizzewweg f'dak il-mument. F'dan il-kuntest l-konvenut ftit kellu ghazla specjalment meta wiehed ihares lejn ix-xhieda ta' ommu, u fejn din indikatlu li ghandhom ma setghatx taccetta lill-attrici. F' dawk iz-zminijiet, forsi iktar mill-lum, dawn kienu affarijiet serji u li joholqu paniku f'dak li jkun, u certament li mill-kumpless tal-provi dak li gara dakinhar.

Illi ghalhekk din il-Qorti thoss li l-kunsens tal-partijiet kien vizzjat kemm abbazi ta' l-**artikolu 19 (1) (a) u (d) tal-Kap 255.**

III. KONKLUZZJONI.

Illi ghalhekk ghal dawn il-motivi, din il-Qorti, **taqta' u tiddeciedi,** billi filwaqt li tichad l-eccezzjonijiet tal-konvenut u dan biss fejn dawn huma inkompatibbli ma' dak hawn deciz, **tilqa' t-talbiet attrici biss fis-sens hawn premess u deciz,** b'dan illi:-

(1) Tiddeciedi u tiddikkjara illi z-zwieg bejn il-partijiet tat-22 ta' Marzu 1986 huwa null u bla effett ghall-finijiet u effetti kollha tal-ligi u dan ghaliex il-kunsens tal-partijiet kien vizzjat abbazi ta' l-**artikolu 19 (1) (a) u (d) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta.**

Bl-ispejjez jinqasmu bin-nofs bejn il-partijiet.

Moqrija.

< Sentenza Finali >

---------------------------------TMIEM---------------------------------